

ACADEMICTALK

รูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ที่ต้นตอตามระบอบประชาธิปไตย สำหรับประชาชนทุกช่วงวัยในกรุงเทพมหานคร

Strengthening Active Citizenship in Democracy Model for all Generation Citizen in Bangkok

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พชชัน นีรมิตรไชยอนนท์

ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายพัฒนางานองค์กร ทุณมนุษย์และสื่อสารองค์กร

อาจารย์ประจำหลักสูตรการจัดการการศึกษา (หลักสูตรนานาชาติ)

ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Assistant Professor Poschanan Niramitchainont, Ph.D.

Assistant Dean for Organisation Development, Human capital & Corporate Communication

Lecturer, Educational Management (International Program)

Department of Education, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

E-mail: poschanan.nir@mahidol.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ ความเข้าใจ กลไก และปัญหา/อุปสรรค เพื่อนำมาพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตย สำหรับประชาชนทุกช่วงวัยในกรุงเทพมหานคร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักวิชาการจำนวน 3 ท่าน และผู้รับผิดชอบโดยตรงจากภาครัฐจำนวน 2 ท่าน และจัดการสนทนากลุ่มกับประชาชน เบย์บูมเมอร์จำนวน 5 คน ประชาชนเจนเอเรชั่นเอ็กซ์จำนวน 5 คน และประชาชนเจนเอเรชั่นวายจำนวน 5 คน ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว ในกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ และใช้การวิจัยเชิงปริมาณด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากประชาชนทุกช่วงวัยจำนวน 471 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เส้นทางการค้นหารูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยด้วยโปรแกรมลิสรล

ผลการวิจัยพบว่าประชาชนในกรุงเทพมหานครมีความรู้ความเข้าใจต่อความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยในระดับต่ำ กลไกที่จำเป็นต่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวในทุกช่วงวัยคือ สถาบันหลักที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดทางสังคม ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถานศึกษา กฎหมาย เครือข่ายการทำงานขององค์การภาครัฐและเอกชน อีกทั้งยังมีกลไกอื่น ๆ ที่มีความจำเป็นต่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวในแต่ละช่วงวัย และปัญหา/อุปสรรคจึงมีความแตกต่างในแต่ละช่วงวัย รูปแบบเชิงสมมติฐานที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ตัวบ่งชี้รวมในโมเดลมีอิทธิพลซึ่งกันและกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้คือ หน่วยงานภาครัฐควรปรับปรุงหลักสูตรการศึกษา ทั้งในและนอกระบบ สถาบันการศึกษาอาจจะจัดการศึกษาผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าไปแก้ปัญหาในชุมชน หน่วยงานภาครัฐควรประชาสัมพันธ์สื่อสารข้อมูลกับประชาชนอย่างถูกต้อง ผ่านช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายและสามารถเข้าถึงได้ทุกช่วงวัย หน่วยงานภาครัฐต้องเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงเครือข่ายในพื้นที่เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว โดยสนับสนุนการทำงานร่วมกันของเครือข่ายและภาคส่วนต่าง ๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงชุมชนอาจสร้างความร่วมมือกับสถานที่ทำงานให้ดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว

คำสำคัญ: กลไก, ความรู้, ความเข้าใจ, รูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตย

ABSTRACT

The study aims to study the knowledge and understanding, mechanisms, problems and obstacles; for developing strengthening active citizenship in democracy model for all generation citizens in Bangkok. The study conducts as both qualitative methods by: conducting in-depth interviews and focus group discussion with three scholars and two government officials who drive the strengthening active citizenship program; conducting focus group discussion with five baby boomers, five generation X and five generation Y who drive the strengthening active citizenship program and quantitative method by using questionnaires with four hundred and seventy-one citizens in Bangkok that are randomly selected by multi stage sampling. The analysis of frequency, percentage, mean, standard deviation and path analysis run by LISREL are used to analyse the strengthening active citizenship in the democracy model.

The results indicate that: citizens in Bangkok have knowledge and understanding in active citizenship in democracy at the low level. Mandatory mechanisms for strengthening active citizenship in democracy for all generation citizens are agents of socialisation such as family, schools, laws and professional network of public and private organisations. There are specific mechanisms for each generation, so that problems and obstacles are also differences between each generation. The analysis of strengthening active citizenship in democracy model for all generation citizens in Bangkok (hypothesis model) is consistent with the empirical data. Thirteen composite indicators have influences with each other at the significant level .01.

The recommendations from this research are: Government agencies should improve the curriculum in both formal and non-formal education; institutes of education should provide the learning activities by promoting learners to participate in problem solving in their communities; Government agencies should communicate the right information with people through various channels and accessible for people in all generations; Government agencies should be the middlemen to connect with local networking to strengthen active citizenship in democracy by supporting collaboration, partnerships and local administration; Communities should collaborate with entrepreneurs or companies to provide the strengthening active citizenship activities for Generation Y. The stakeholders in strengthening active citizenship in democracy can use the tool in this research in their responsible area to measure the active citizenship in democracy and plan for the concrete development.

Keywords: Mechanism, Knowledge and Understanding, Model of Strengthening Active Citizenship in Democracy

บทนำและการทบทวนวรรณกรรม

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังพัฒนาภายใต้ฐานคิด “โมเดลประเทศไทย 4.0” ที่มุ่งปรับเปลี่ยนจากประเทศรายได้ปานกลางเป็นประเทศรายได้สูงที่ขับเคลื่อนด้วยเศรษฐกิจเชิงนวัตกรรม ซึ่งกลไกการขับเคลื่อนประกอบด้วย กลไกขับเคลื่อนผ่านการสร้างและยกระดับผลิตภาพ (Productive Growth Engine) กลไกขับเคลื่อนที่คนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Growth Engine) และกลไกการขับเคลื่อนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (Green Growth Engine) (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2559) จะเห็นได้ว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมและทั่วถึงเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญของการก้าวสู่การเป็นประเทศไทย 4.0

ถึงแม้แนวโน้มในหลายปีมานี้จะเห็นได้ถึงบทบาทของประชาชนบางกลุ่มที่เริ่มต้นตัวและสนใจความเป็นไปของสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมืองอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน อันเป็นผลมาจากการปรับเปลี่ยนโครงสร้างสถาบันในระดับมหภาค เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนประเทศได้ ซึ่งแตกต่างจากในอดีตอย่างสิ้นเชิงที่ค่อนข้างจำกัดบทบาทของประชาชนไว้ในฐานะผู้เฝ้ารอการเปลี่ยนแปลงจากผู้นำแถวหน้า แทนที่จะลงมือกระทำเพื่อการเปลี่ยนแปลงด้วยตนเอง (พสนัน นิรมิตรโชยนนท์ และอริศรา เล็กสรเสรีญ, 2560) แต่ขณะเดียวกันประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังขาดความเข้าใจที่ถูกต้องในการเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ที่สามารถใช้สิทธิเสรีภาพด้วยความรับผิดชอบ เคารพสิทธิผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพกติกา โดยยังมองความเป็นพลเมืองในมิติที่เกี่ยวข้องกับการเมืองเพียงมิติเดียว และการเคลื่อนไหวเพื่อมีส่วน

ร่วมทางการเมืองของภาคพลเมือง ที่ถือเป็นสิทธิโดยชอบตามกฎหมายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ภายใต้ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนทำให้เกิดผลกระทบทางลบตามมาจำนวนมาก เหตุปัจจัยหนึ่งคือการที่วิชาหน้าที่พลเมืองได้หายไปจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย จนเมื่อมีการประชุมผู้บริหารองค์กรหลัก กระทรวงศึกษาธิการ ครั้งที่ 19/2557 เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2557 ที่มีมติให้บรรจุวิชาประวัติศาสตร์และหน้าที่พลเมืองกลับเข้าไปในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (อนุศึกษา พัชรชานนท์ และบัลลังก์ โรหิตเสถียร, 2557)

ความเป็นพลเมือง (Citizenship) หมายถึง ฐานะของความเป็นพลเมือง (Citizen) ที่เป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมืองหรือรัฐ มีสิทธิและความรับผิดชอบที่ถูกกำหนดโดยกฎหมายในฐานะที่เป็นพลเมือง ความเป็นพลเมืองนั้นสามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว (Active Citizenship) ตามระบอบประชาธิปไตย ที่มีความรู้ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตนในฐานะของประชาชน และมีความตื่นตัวเข้ามามีส่วนร่วมต่อกิจการสาธารณะทั้งในระดับชุมชนและสังคมมากขึ้น ในมิติของสิทธิ ภาระหน้าที่หรือความรับผิดชอบ ร่วมคิด ร่วมทำ มีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบาย ให้ความสนใจต่อผลประโยชน์ของบ้านเมือง ซึ่งเปรียบเสมือนผลประโยชน์ของตนเอง โดยกระบวนการหล่อหลอมไปสู่ความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญ จึงควรได้รับการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตผ่านตัวแทนการถ่ายทอดทางสังคม (Agents of Socialization) ทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันได้แก่ ครอบครัว สถานศึกษา กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ ตัวแทนทางศาสนา

และสื่อมวลชน โดยช่วงเวลาที่สำคัญที่สุดคือในช่วงวัยเด็ก ที่การศึกษาในระบบโรงเรียนควรมีการจัดการศึกษาพลเมือง (Civic Education) อย่างเข้มข้นผ่านหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และครอบครัวเป็นเป้าหมายที่สำคัญในการปลูกฝังพื้นฐานความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว ผนวกกับชุมชนในการถ่ายทอดเนื้อหาความเป็นพลเมืองที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนท้องถิ่น และหากจะให้การถ่ายทอดทางสังคมเกิดความยั่งยืนภาครัฐควรมีการสร้างกลไก และผสานความร่วมมือจากองค์กรการเครือข่ายภายนอกเข้ามาดำเนินกิจกรรมหรือโครงการเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองให้แก่ประชาชนอย่างครอบคลุมทุกช่วงวัยและพื้นที่อย่างต่อเนื่อง (งามตา วณิชานนท์, 2545; ปริญา เทวานฤมิตรกุล, 2555; ฤชดา เทพายกุล, 2554; ศรีญู หมั่นทรัพย์, 2550; สถาบันพระปกเกล้า 2555; Berns, 2007; Westheimer and Kahne, 2004)

การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยนั้นควรมองให้ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่มของประเทศ ทั้งนี้ เพราะเมื่อผู้นำที่มีบทบาทในชุมชนรุ่นปัจจุบันถอนตัวออกไป คนรุ่นใหม่ก็จำเป็นต้องเข้ามาสานต่อ นอกจากนี้แล้วการมีส่วนร่วมในชุมชนโดยคนทุกช่วงวัยจะทำให้สามารถนำเสนอมุมมองต่อปัญหาความต้องการ และแนวทางการพัฒนาได้หลากหลายและรอบด้านยิ่งขึ้น ซึ่งประชาชนทุกกลุ่มของประเทศสามารถจำแนกบุคลลากรออกเป็น 3 กลุ่มตามช่วงวัย (Generation) ได้แก่ ประชาชนเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y: เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2523-2538/อายุ 20-37 ปี) ประชาชนเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ (Generation X: เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2508-2522/อายุ 38-52 ปี) และประชาชนเบบี้บูมเมอร์ (Baby Boomers: เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2489-2507/อายุ 53- 71 ปี) (PWC, 2013) ซึ่งจากความแตกต่างในบริบทและวิถีชีวิตทำให้ประชาชนแต่ละกลุ่มมีความรู้ความเข้าใจและการแสดงออกในฐานะของพลเมืองแตกต่างกันไป และต้องการการพัฒนา

ในรูปแบบที่แตกต่างกันไป

กรุงเทพมหานครเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่มีความสำคัญอย่างมากในการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง เนื่องจากเป็นเมืองหลวงและมีประชากรจำนวนมากคือมากกว่า 6,000,000 คน และยังมีประชากรแฝงอีกเท่าตัว กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ มีกิจกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นมาก อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ก็มีมาก แต่ด้วยบริบทความเป็นสังคมเมืองทำให้ลักษณะการรวมกลุ่มและวิถีการดำเนินชีวิตมีลักษณะที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศ ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ ความเข้าใจ กลไก และปัญหา/อุปสรรค เพื่อนำมาพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยสำหรับประชาชนทุกช่วงวัยในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยถ่ายทอดทางสังคม ภาครัฐ และเอกชนจะมองเห็นบทบาทของตนเองและผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อที่จะวางแผนในการพัฒนาความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยได้อย่างถูกต้องและครอบคลุมทุกประเด็น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจต่อความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษากลไกและปัญหา/อุปสรรคในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนทุกช่วงวัยในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยสำหรับประชาชนทุกช่วงวัยในกรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ของงานวิจัย

1. การทราบถึงระดับและประเด็นความรู้ความเข้าใจด้านความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตย โรงเรียน สื่อมวลชน และครอบครัว ซึ่งมีหน้าที่หลักและมีความใกล้ชิดในการปลูกฝังความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยจะสามารถนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างการรับรู้ที่ถูกต้องผ่านช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย

2. การทราบถึงกลไกและปัญหา/อุปสรรคในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยจากมุมมองของคนแต่ละช่วงวัย และผู้มีส่วนได้เสียในทุกมิติ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยถ่ายทอดทางสังคม (Socialization Agents) ในการพิจารณาวางแผนการพัฒนาและแก้ปัญหาที่เรื้อรังของการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยได้อย่างตรงประเด็น

3. รูปแบบของการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยที่มีความสมบูรณ์และเป็นรูปแบบที่จำแนกเฉพาะสำหรับการพัฒนาคนในแต่ละช่วงวัย จะเป็นประโยชน์ต่อภาครัฐและเอกชนที่จะมองเห็นบทบาทของตนเองและผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อที่จะวางแผนในการพัฒนาความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยได้อย่างครอบคลุมทุกประเด็น

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ผนวกทั้งวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้สามารถอธิบายปรากฏการณ์และขยายไปใช้ได้เชิงกว้าง (Generalize) และมีรายละเอียดในเชิงลึก โดยแบ่งตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. การศึกษากลไกและปัญหา/อุปสรรคในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนทุกช่วงวัยใน

กรุงเทพมหานคร (วัตถุประสงค์ที่ 2)

1.1 วิธีดำเนินการวิจัย การศึกษาในส่วนนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก แยกตามวิธีการเก็บข้อมูลจำนวน 2 วิธี ได้แก่

1.2.1 ผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) นักวิชาการจำนวน 3 ท่าน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำวิจัย หรือดำเนินโครงการด้านการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว

2) ผู้รับผิดชอบโดยตรงจากภาครัฐจำนวน 2 ท่าน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงด้านการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว ได้แก่ สมาชิกสภาพัฒนาการเมืองของจังหวัดกรุงเทพมหานคร และนายอำเภอ

1.2.2 ผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับการสนทนากลุ่มจำนวน 15 คน โดยในจำนวนนี้เป็นประชาชนยุคเบบี้บูมเมอร์จำนวน 5 คน ประชาชนเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์จำนวน 5 คน และประชาชนเจนเนอเรชั่นวายจำนวน 5 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากผู้ที่มียุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวในกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ประกอบด้วย เครือข่ายภาคประชาชนระดับจังหวัด เช่น คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (กป.อพช.) คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) และเครือข่ายภาคประชาชนระดับชุมชนท้องถิ่น หรือผู้นำสภาองค์กรชุมชน ผู้นำชุมชน หรือผู้แทนซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองตื่นตัวของจังหวัดที่เป็นตัวแทนจังหวัด

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บ

รวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (Interview Guidelines) และกรอบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion Guidelines) โดยได้ประยุกต์แนวคิดทฤษฎี และมีการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และปรับปรุงแก้ไขตาม ข้อเสนอแนะก่อนดำเนินการเก็บข้อมูลจริงด้วยการ สัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดสนทนากลุ่ม

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis) และตีความสร้างข้อสรุป แบบอุปนัย (Induction) จากเนื้อหาของการสัมภาษณ์ เชิงลึก และการจัดสนทนากลุ่ม

2. การศึกษาความรู้ความเข้าใจต่อความเป็น พลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตย (วัตถุประสงค์ ที่ 1) และพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเป็น พลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยสำหรับ ประชาชนทุกช่วงวัยในกรุงเทพมหานคร (วัตถุประสงค์ ที่ 3)

2.1 วิธีดำเนินการวิจัย การศึกษาในส่วนนี้ ใช้การวิจัยเชิงปริมาณด้วยการวัดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว และเก็บรวบรวม แบบสอบถามรูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตย

2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างแยกตามวิธี การเก็บข้อมูลจำนวน 2 วิธี ได้แก่

2.2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนทั่วไป ในกรุงเทพมหานครที่มีอายุระหว่าง 20-71 ปี ซึ่งไม่สามารถทราบจำนวนประชากรกลุ่มนี้ได้แน่นอน

2.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนใน กรุงเทพมหานครจำนวนทั้งสิ้น 471 คน ในจำนวนนี้เป็นประชาชนยุคเบบี้บูมเมอร์จำนวน 151 คน ประชาชนเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์จำนวน 173 คน และ ประชาชนเจนเนอเรชั่นวายจำนวน 147 คน ซึ่งได้มา จากการใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบ

ไม่ทราบประชากรของ (Cochran, 1988) โดยกำหนด ค่าความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 5 (ซึ่งได้ จำนวนขั้นต่ำ 322 คน และต้องเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นต่ำจากประชาชนทั้ง 3 เจเนอเรชั่น เจเนอเรชั่นละ ประมาณ 107 คน) ส่วนการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างใช้ วิธีการสุ่มแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) โดยการเลือกตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) จากประชาชนแต่ละเจเนอเรชั่นจนครบ 107 คน/เจเนอเรชั่น ซึ่งผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลได้ จำนวนมากกว่านั้น

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บ รวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง ที่ตื่นตัว และแบบสอบถามรูปแบบการเสริมสร้างความเป็น พลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตย โดยมีการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยข้อคำถามทุก ข้อมีค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66-1.00 และการ ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.85 และ 0.98 ตามลำดับ โดยมีการปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะก่อนดำเนินการเก็บข้อมูลจริงด้วยการ แจกแบบวัดความรู้และแบบสอบถาม

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติบรรยาย (Descriptive Analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ของกลุ่มตัวอย่างและความรู้ความเข้าใจต่อความเป็น พลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตย โดยใช้ค่า ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติอ้างอิง (Inferential Statistic) โดยใช้การ วิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ด้วยโปรแกรม LISREL ในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเป็น พลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ทุกช่วงวัยในกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจของประชาชนในกรุงเทพมหานครต่อความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตย (n = 471)

ความรู้ความเข้าใจต่อความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว	Mean	SD	การแปลผล
รวม	13.30	5.17	ต่ำ

(การแปลผลค่าเฉลี่ย < 15.34 มีความรู้ความเข้าใจในระดับต่ำ / 15.35-17.94 มีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง / 17.95-20.54 มีความรู้ความเข้าใจในระดับสูง / 20.55 ขึ้นไปมีความรู้ความเข้าใจในระดับสูงที่สุด)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความรู้ความเข้าใจของประชาชนในกรุงเทพมหานครต่อความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตย

การศึกษาโดยใช้แบบวัดความรู้ความเข้าใจต่อความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในกรุงเทพมหานครจำนวนทั้งสิ้น 471 คน ในจำนวนนี้เป็นประชาชนยุคเบบี้บูมเมอร์ จำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 32.1 ประชาชนเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 36.7 ประชาชนเจนเนอเรชั่นวายจำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 31.2 นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงจำนวน 256 คน คิดเป็นร้อยละ 54.2 มีสถานภาพสมรสจำนวน 241 คน คิดเป็นร้อยละ 51.2 มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีจำนวน 254 คน คิดเป็นร้อยละ 53.9 อาชีพทำงานบริษัทเอกชนจำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 30.4 มีรายได้ 10,001-20,000 บาทจำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 34.0 รายละเอียดดังตารางที่ 1

จากตารางที่ 1 ประชาชนในกรุงเทพมหานครยังมีความรู้ความเข้าใจต่อความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยในระดับต่ำ (Mean = 13.30) กล่าวคือ จากแบบวัดความรู้จำนวน 26 ข้อ โดยเฉลี่ยกลุ่มตัวอย่างได้คะแนนประมาณ 13.30 คะแนน

เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่า ประเด็นที่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเป็นจำนวนมากที่สุด

3 ลำดับแรก ได้แก่ สิ่งที่พลเมืองไม่พึงกระทำ เช่น การบิบบัตรรถไฟกลุ่มผู้ชุมนุมที่ชุมนุมอยู่ในท้องสนามหลวง การสูบบุหรี่ในสวนสาธารณะเมื่อมองแล้วว่าไม่มีผู้ใดอยู่ใกล้ และการเรียกรถแท็กซี่ในที่ห้ามจอด เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 87.5 รองลงมาคือการดำเนินนโยบายของรัฐบาลชุดต่าง ๆ ใช้เงินจากภาษีอากรและรายได้อื่น ๆ ที่จัดเก็บจากประชาชน คิดเป็นร้อยละ 84.7 และการร่วมกิจกรรมในฐานะพลเมืองของโลก เช่น การเข้าร่วมในการประชุมสมัชชาเพื่อลดโลกร้อน การเป็นสมาชิกองค์กรพิทักษ์สัตว์ (PETA) การเข้าร่วมกิจกรรมสัญลักษณ์ริบบิ้นสีขาว (White Ribbon) เพื่อแสดงถึงการร่วมต่อต้านการใช้ความรุนแรงต่อสตรี เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 74.3 ตามลำดับ ส่วนประเด็นที่ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ เป็นจำนวนน้อยที่สุด ได้แก่ การยอมรับความแตกต่างและคำนึงถึงความเสมอภาคในสังคม เช่น การค้นหาและบอกถึงสิ่งที่ไม่ได้รับความยุติธรรมในชุมชน การสนับสนุนนโยบายลดช่องว่างของความไม่เท่าเทียมในชุมชน การแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งและหาข้อยุติของปัญหาในชุมชนด้วยการอภิปรายการแลกเปลี่ยนความเห็นอย่างสุภาพและเท่าเทียมกัน เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 13.8

2. ผลการศึกษากลไกสนับสนุนและปัญหา/อุปสรรคในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตย

ในมุมมองของประชาชนในกรุงเทพมหานครมองความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวในด้านการมีจิตอาสาและเข้า

มามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของสังคม การใช้สิทธิของตนเองตามระบอบประชาธิปไตยไปในทางที่ถูกต้อง การดำเนินชีวิตโดยไม่ล้ำสิทธิของผู้อื่น การมีส่วนร่วมทางการเมือง การติดตามเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด และการกล้าตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้อง ซึ่งกลไกสนับสนุนและปัญหา/อุปสรรคในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตย มีดังนี้

2.1 กลไกที่สำคัญในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวแบ่งออกเป็น 2 ส่วน

2.1.1 กลไกหลักที่มีความจำเป็นต่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวในทุกช่วงวัยคือสถาบันหลักที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดทางสังคม ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถานศึกษา กฎหมาย เครือข่ายการทำงานขององค์การภาครัฐและเอกชน

2.1.2 กลไกที่มีความจำเป็นต่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวในแต่ละช่วงวัย โดยประชาชนเบบี้บูมเมอร์จำเป็นต้องอาศัยกลไกของการมีผู้นำในพื้นที่ที่เข้มแข็ง การสนับสนุนทรัพยากรจากภาครัฐ ความมีจิตอาสา และการทำงานเป็นทีมของกลุ่มประชาชนเบบี้บูมเมอร์ ประชาชนเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์จำเป็นต้องอาศัยกลไกในด้านสื่อมวลชนเป็นตัวกลางในการส่งผ่านความรู้ที่ถูกต้องแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง และบทบาทการสนับสนุนของภาครัฐอย่างต่อเนื่องทุกช่วงวัย และประชาชนเจนเนอเรชั่นวายจำเป็นต้องอาศัยการปลูกฝังความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวผ่านสถาบันครอบครัว สื่อมวลชน โรงเรียน ศาสนา และชุมชน

2.2 ปัญหา/อุปสรรคในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวสำหรับประชาชนเบบี้บูมเมอร์คือการที่ประชาชนเบบี้บูมเมอร์ที่อยู่ในวัยเกษียณและอยากทำงานเพื่อสังคม แต่สังคมกลับมีความระแวงและความไม่เข้าใจในเจตนาดี การติดขัดด้านงบประมาณและการขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานรัฐ ประชาชนเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์คือการขาดจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของประชาชนบางกลุ่มการประนีประนอม

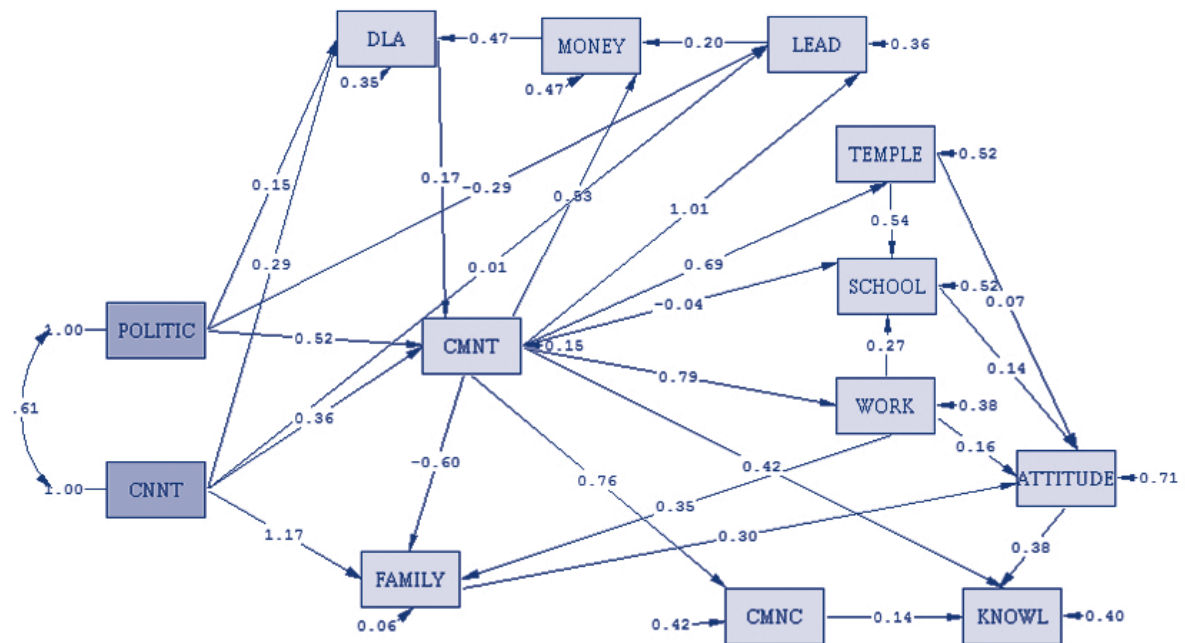
ของคนไทยทำให้โดนผู้อื่นละเมิดสิทธิ และส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน ทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการเวลาเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคม และประชาชนเจนเนอเรชั่นวายคือการขาดงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมที่เสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว ระบบการศึกษายังปลูกฝังความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวได้ไม่เพียงพอ ประชาชนขาดความกล้าในการออกมาแสดงจุดยืนซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องการไม่รักษาวินัยธรรมและไม่ภูมิใจในความเป็นไทย และการไม่มีเวลาที่จะมาร่วมกิจกรรมหรือทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมเนื่องจากติดภารกิจส่วนตัว

3. ผลการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนทุกช่วงวัยในกรุงเทพมหานคร

การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนทุกช่วงวัยในกรุงเทพมหานคร โดยการศึกษาตัวบ่งชี้รวม (Composite Indicator) ซึ่งประกอบด้วย 13 ตัวบ่งชี้รวม ได้แก่ ด้านการสนับสนุนจากท้องถิ่น (DLA) ด้านงบประมาณ (Money) ด้านผู้นำ (Lead) ด้านครอบครัว (Family) ด้านชุมชน (CMNT) ด้านสถานที่ทำงาน (Work) ด้านโรงเรียน (School) ด้านวัดและสถานปฏิบัติธรรม (Temp) ด้านการสื่อสารและสารสนเทศ (CMNC) ด้านทัศนคติ (ATT) ด้านความรู้ความเข้าใจ (Know) ด้านการเมืองและรัฐบาล (Politic) ด้านเครือข่าย (CNNT) ในการสร้างตัวบ่งชี้ดังกล่าวผู้วิจัยดำเนินการสร้างตัวบ่งชี้ในรูปของคะแนนองค์ประกอบเนื่องจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบของข้อคำถามแต่ละข้อมีขนาดไม่เท่ากัน

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวบ่งชี้รวมของรูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนทุกช่วงวัยในกรุงเทพมหานครพบว่า ตัวบ่งชี้รวมทุกตัวมีลักษณะการแจกแจงใกล้เคียงกันมากโดยสังเกตได้จากค่าร้อยละของสัมประสิทธิ์การกระจาย เมื่อพิจารณาค่าความเบี่ยงเบน

ภาพที่ 2 แสดงค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเชิงสาเหตุในรูปคะแนนมาตรฐานระหว่างตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยในกรุงเทพมหานคร

Chi-Square=33.25, df=29, P-value=0.26768, RMSEA=0.018

โดยมีค่าความเบี่ยงเบนอยู่ระหว่าง $-.14$ ถึง -1.24 แสดงให้เห็นว่าข้อมูลมีลักษณะตั้งแต่เบี่ยงเบนซ้ายเล็กน้อยถึงเบี่ยงเบนซ้ายค่อนข้างมาก ตัวบ่งชี้รวมส่วนใหญ่มีค่าสูงกว่าค่าเฉลี่ย เมื่อพิจารณาค่าความโด่งพบว่า ตัวบ่งชี้รวมเกือบทุกตัวมีความโด่งมากกว่าค่าปกติ (ค่าความโด่งมีค่าเป็นบวก หรือมากกว่า 0) โดยมีค่าความโด่งอยู่ระหว่าง 0.00 ถึง 2.00 นั่นคือค่าการแจกแจงมีลักษณะสูงกว่าค่าปกติ แสดงว่าตัวบ่งชี้รวมเหล่านี้มีการกระจายของข้อมูลค่อนข้างน้อย มีเฉพาะตัวบ่งชี้รวมด้านสถานที่ทำงานที่มีความโด่งสูงเท่าค่าปกติ จากนั้นได้นำตัวบ่งชี้รวมทุกตัวมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกคู่ และลักษณะความสัมพันธ์เป็นเชิงบวก โดยตัวบ่งชี้รวมที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด ($r=.79$) คือด้านชุมชน (CMNT) กับสถานที่ทำงาน (Work) และตัวบ่งชี้รวม

ที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุดคือ ด้านงบประมาณ (Money) กับด้านทัศนคติ (ATT) ($r=.30$) ซึ่งจากลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรข้างต้นมีความเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุต่อไป

การประมาณค่าพารามิเตอร์และการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างแบบจำลองเชิงสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยได้นำเมทริกซ์สหสัมพันธ์ข้างต้นมากำหนดข้อมูลจำเพาะตามรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสมมติฐานในแบบจำลอง แล้วทำการประมาณค่าพารามิเตอร์ ตลอดจนตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างแบบจำลองเชิงสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยโปรแกรม LISREL 8.80 พบว่า ดัชนีความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.980 และดัชนีความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.946 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1 ค่าประมาณของรากกำลังสองเฉลี่ยของเศษ (RMSEA)

ตารางที่ 2 ค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมของตัวบ่งชี้รวมในแบบจำลองเชิงสมมติฐานที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตัวแปร สาเหตุ	POLITIC			CONNECT			DLA			MONEY			LEAD			FAMILY		
ตัวแปรผล	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
DLA	.153	.171	.323	.287	.147	.435	-	.060	.060	.471	.028	.500	-	.099	.099	-	-	-
MONEY	-	.362	.362	-	.313	.313	-	.127	.127	-	.060	.060	.197	.012	.209	-	-	-
LEAD	-.291	.586	.295	.006	.435	.441	-	.178	.178	-	.084	.084	-	.017	.017	-	-	-
FAMILY	-	-.185	-.185	1.174	-.138	1.036	-	-.056	-.056	-	-.026	-.026	-	-.005	-.005	-	-	-
CMNT	.524	.053	.578	.357	.072	.429	.165	.010	.175	-	.083	.083	-	.016	.016	-	-	-
WORK	-	.455	.455	-	.338	.338	-	.138	.138	-	.065	.065	-	.013	.013	-	-	-
SCHOOL	-	.315	.315	-	.234	.234	-	.095	.095	-	.045	.045	-	.009	.009	-	-	-
TEMPLE	-	.400	.400	-	.297	.297	-	.121	.121	-	.057	.057	-	.011	.011	-	-	-
CMNC	-	.438	.438	-	.326	.326	-	.133	.133	-	.063	.063	-	.012	.012	-	-	-
ATTITUDE	-	.086	.086	-	.418	.418	-	.026	.026	-	.012	.012	-	.002	.002	.301	-	.301
KNOWLEDGE	-	.336	.336	-	.386	.386	-	.102	.102	-	.048	.048	-	.009	.009	-	.116	.11

ตารางที่ 2 ค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมของตัวบ่งชี้รวมในแบบจำลองเชิงสมมติฐานที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (ต่อ)

ตัวแปร สาเหตุ	CMNT			WORK			SCHOOL			TEMPLE			CMNC			ATTITUDE		
ตัวแปรผล	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
DLA	-	.363	.363	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
MONEY	.526	.244	.769	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
LEAD	1.014	.061	1.075	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
FAMILY	-.599	.259	-.340	.353	-	.353	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
CMNT	-	.060	.060	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
WORK	.787	.047	.834	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
SCHOOL	-.039	.617	.577	.265	-	.265	-	-	-	.542	-	.542	-	-	-	-	-	-
TEMPLE	.692	.041	.733	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
CMNC	.759	.045	.804	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ATTITUDE	-	.157	.157	.159	.143	.302	.137	-	.137	.065	.074	.139	-	-	-	-	-	-
KNOWLEDGE	.417	.200	.617	-	.116	.116	-	.053	.053	-	.054	.054	.143	-	.143	.385	-	.385

มีค่าเท่ากับ 0.043 และค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของส่วนเหลือในรูปของคะแนนมาตรฐาน (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.0247 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.5 ค่าดัชนีเหล่านี้เป็นค่าดัชนีที่เป็นอิสระกับขนาดของกลุ่มตัวอย่าง และค่าดัชนีทุกตัวบ่งชี้ไปในทิศทางเดียวกันว่าโมเดลตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์มีความสอดคล้องกันดีมาก และรูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนของแต่ละช่วงวัยในกรุงเทพมหานครไม่แตกต่างกัน จึงสามารถวิเคราะห์ที่เป็นรูปแบบเพียงรูปแบบเดียว โดยมีรายละเอียดดัง ภาพที่ 2 และตารางที่ 2

จากภาพที่ 2 พบว่าค่าประมาณสัมประสิทธิ์อิทธิพลเชิงสาเหตุในแบบจำลองที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แต่มีเส้นทางอิทธิพลส่วนใหญ่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่มีเส้นทางอิทธิพล 5 เส้นทางที่ไม่มีความสำคัญทางสถิติ ได้แก่ 1) อิทธิพลจากตัวบ่งชี้รวมด้านการเมืองและรัฐบาล (Politic) ไปยังตัวบ่งชี้รวมด้านการสนับสนุนจากท้องถิ่น (DLA) 2) อิทธิพลจากตัวบ่งชี้รวมด้านการสนับสนุนจากท้องถิ่น (DLA) ไปยังตัวบ่งชี้รวมด้านชุมชน (CMNT) 3) อิทธิพลจากตัวบ่งชี้รวมด้านชุมชน (CMNT) ไปยังตัวบ่งชี้รวมด้านโรงเรียน (School) 4) อิทธิพลจากตัวบ่งชี้รวมด้านโรงเรียน (School) ไปยังตัวบ่งชี้รวมด้านทัศนคติ (ATT) และ 5) อิทธิพลจากตัวบ่งชี้รวมด้านวัดและสถานปฏิบัติธรรม (Temple) ไปยังตัวบ่งชี้รวมด้านทัศนคติ (ATT)

จากภาพที่ 2 และตารางที่ 2 พบว่าตัวบ่งชี้รวมในแบบจำลองเชิงสมมติฐานที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์แล้ว ตัวบ่งชี้รวมในโมเดลมีอิทธิพลซึ่งกันและกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 บางตัว โดยมีลักษณะอิทธิพลเชิงสาเหตุดังนี้

อิทธิพลทางตรง

ตัวบ่งชี้รวมด้านความรู้และความเข้าใจ (Know) เป็นตัวแปรตามลำดับสุดท้ายของแบบจำลองได้รับ

อิทธิพลทางตรงจากตัวบ่งชี้รวมด้านชุมชน (CMNT) สูงที่สุด รองลงมาคือด้านทัศนคติ (ATT) และด้านการสื่อสารและสารสนเทศ (CMNC) โดยมีอิทธิพลเท่ากับ 0.417, 0.385 และ 0.143 ตามลำดับ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อพิจารณาตัวบ่งชี้รวมด้านทัศนคติ (ATT) เป็นตัวแปรตามพบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดคือตัวบ่งชี้รวมด้านครอบครัว (Family) รองลงมาด้านสถานที่ทำงาน (Work) และด้านโรงเรียน (School) โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.301, 0.159 และ 0.137 ตามลำดับ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนตัวบ่งชี้รวมที่มีอิทธิพลทางตรงน้อยที่สุดคือ ด้านวัดและสถานปฏิบัติธรรม (Temple) โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.065 และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อพิจารณาตัวบ่งชี้รวมด้านชุมชน (CMNT) เป็นตัวแปรตามพบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดคือตัวบ่งชี้รวมด้านการเมืองและรัฐบาล (Politic) รองลงมาคือตัวบ่งชี้รวมด้านเครือข่าย (CNNT) และตัวบ่งชี้รวมด้านการสนับสนุนจากท้องถิ่น (DLA) โดยมีอิทธิพลเท่ากับ 0.542, 0.357 และ 0.165 ตามลำดับ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อพิจารณาตัวบ่งชี้รวมด้านโรงเรียน (School) เป็นตัวแปรตามพบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดคือตัวบ่งชี้รวมด้านวัดและสถานปฏิบัติธรรม (Temple) รองลงมาคือตัวบ่งชี้รวมด้านสถานที่ทำงาน (Work) มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.542 และ 0.265 ตามลำดับ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ขณะที่ตัวบ่งชี้รวมด้านชุมชน (CMNT) มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ -0.039 และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวม

จากแบบจำลองในภาพที่ 1 และตารางที่ 2 พบว่าอิทธิพลทางอ้อมของตัวบ่งชี้รวมด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลผ่านไปยังตัวบ่งชี้รวมด้านความรู้และความเข้าใจ

(Know) สามารถพิจารณาได้หลายเส้นทาง โดยเส้นทางที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมีค่าสูงเป็นส่วนใหญ่คือตัวบ่งชี้รวมด้านชุมชน (CMNT) ที่ส่งผ่านไปตัวบ่งชี้รวมด้านสถานที่ทำงาน ตัวบ่งชี้รวมด้านโรงเรียน ตัวบ่งชี้รวมด้านวัดและสถานที่ปฏิบัติธรรม และตัวบ่งชี้รวมด้านครอบครัว ก่อนจะส่งผ่านไปยังตัวบ่งชี้รวมด้านทัศนคติ และตัวบ่งชี้รวมด้านความรู้ความเข้าใจในลำดับสุดท้าย มีค่าอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.617 รองลงมาคือเส้นทางที่ส่งผ่านจากตัวบ่งชี้รวมด้านเครือข่าย (CNNT) และด้านการเมืองและรัฐบาล (Politic) มีค่าอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.386 และ 0.322 ตามลำดับ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมที่ส่งผ่านจากตัวบ่งชี้รวมจำนวน 3 ด้านที่ส่งไป ตัวบ่งชี้รวมด้านความรู้และความเข้าใจ (Know) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ด้านผู้นำ (Lead) ด้านงบประมาณ (Money) ด้านโรงเรียน (School) และตัวบ่งชี้รวมด้านวัดและสถานปฏิบัติธรรม (Temple) โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.009, 0.048, 0.053 และ 0.054 ตามลำดับ

ทั้งนี้ อิทธิพลของตัวบ่งชี้รวมด้านต่าง ๆ ในแบบจำลองสามารถอธิบายความผันแปรของตัวบ่งชี้รวมด้านความรู้และความเข้าใจในความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยได้ร้อยละ 42.2 ($R^2 = .422$)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ประชาชนในกรุงเทพมหานครมีความรู้ความเข้าใจต่อความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวตามระบอบประชาธิปไตยในระดับต่ำ ที่พบผลเช่นนี้ส่วนหนึ่งมาจากการที่ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาไม่มีการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐาน ซึ่งปัจจุบันได้เห็นความสำคัญและนำวิชานี้กลับมาบรรจุในหลักสูตรอีกครั้ง และด้วยการนำเสนอของสื่อต่าง ๆ ส่งผลให้ประชาชนสนใจและยังมองความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว

เฉพาะเพียงแต่ในระดับปัจเจกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตนเอง และมองเฉพาะเรื่องการเมืองและสิทธิของตนเองในฐานะพลเมืองเท่านั้น ซึ่งความเป็นพลเมืองต้องมีการขยายขอบเขตความสนใจไปยังปัญหาของชุมชนท้องถิ่น การมีจิตสาธารณะ มีความเสียสละเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น เคารพในเสียงข้างมาก เรียนรู้ที่จะยืดหยุ่นในจุดยืนของตนเอง รวมทั้งการฟัง การทำงาน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมหรือผู้ที่มีความคิดเห็นตรงกันข้ามได้ (ฤาษุตา เทพายากุล, 2554)

2. จากการศึกษาพบว่ากลไกที่จำเป็นต่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวในทุกช่วงวัยคือสถาบันหลักที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดทางสังคม ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถานศึกษา กฎหมาย เครือข่ายการทำงานขององค์การภาครัฐและเอกชน อีกทั้งยังมีกลไกอื่น ๆ ที่มีความจำเป็นต่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวในแต่ละช่วงวัย และปัญหา/อุปสรรคจึงมีความแตกต่างในแต่ละช่วงวัย ที่พบผลเช่นนี้เนื่องจากประชาชนแต่ละช่วงวัยเกิดมาในช่วงที่สภาพเศรษฐกิจ สังคม ค่านิยม และเทคโนโลยีที่แตกต่างกัน แต่ไม่ว่าในยุคสมัยใดความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวยังควรได้รับการถ่ายทอดทางสังคมตั้งแต่ในระดับเยาวชน ผ่านสถาบันที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดทางสังคม ทั้งโรงเรียน บิดามารดา สื่อมวลชน ที่ผสมผสานความร่วมมือกันในการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ตั้งแต่ระดับจิตสำนึกตั้งแต่เด็กเพื่อให้เติบโตกลายเป็นผู้ใหญ่ที่กลายเป็นพลเมืองที่ดี มีจริยธรรมและมีจิตสำนึกในหน้าที่ของตนเอง (Alsop, 2008; Cogan & Derricott, 1998; Greenberg, 2008)

3. ตัวบ่งชี้รวมในแบบจำลองเชิงสมมติฐานที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์แล้ว ตัวบ่งชี้รวมในโมเดลมีอิทธิพลซึ่งกันและกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 บางตัว โดยตัวบ่งชี้รวม

ด้านสถาบันที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดทางสังคม ผู้นำครอบครัว ชุมชน สถานที่ทำงาน โรงเรียน วัดและสถานปฏิบัติธรรม การเมืองและรัฐบาล งบประมาณ การสื่อสารและสารสนเทศ ทักษะคิด ความรู้ความเข้าใจ และเครือข่ายเป็นปัจจัยที่ร่วมกันหล่อหลอมความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวในทุกช่วงวัย ที่พบผลเช่นนี้จะเห็นได้ว่ารูปแบบในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวของประชาชนทุกช่วงวัยเริ่มต้นมาจากปัจจัยด้านการบริหารภาครัฐ (Public Administration Factor) ส่งต่อมายังปัจจัยด้านระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic Political Systems Factors) การถ่ายทอดทางสังคมทางการเมือง (Political Socialization) เป็นกระบวนการทางสังคมเริ่มต้นตั้งแต่บุคคลเกิดมาเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเมื่อเขาเติบโตขึ้น ผ่านการปลูกฝังค่านิยมทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการเมืองโดยผ่านทางสื่อกลางต่าง ๆ ของสังคม สื่อกลางเหล่านี้รวมถึงสิ่งแวดล้อมทั่ว ๆ ไป เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อนฝูง โรงเรียน สมาคมผู้ใหญ่ และสื่อสารมวลชนต่าง ๆ โดยหน่วยถ่ายทอดทางสังคมเหล่านี้มีบทบาทหลักในการส่งสารทางการเมือง ซึ่งประกอบด้วย ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนอุดมการณ์ทางการเมืองจากหน่วยถ่ายทอดทางสังคมไปสู่ปัจเจกบุคคลอย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม (An Interaction Model of Behavior) ที่มองว่าสาเหตุของพฤติกรรมมาจาก 2 สาเหตุใหญ่ ๆ คือ สาเหตุภายในตัวมนุษย์เองโดยใช้รูปแบบจิตลักษณะ (Traits Model) ร่วมกับรูปแบบสถานการณ์นิยม (Situationism Model) โดยพฤติกรรมย่อมเป็นไปตามสถานการณ์หนึ่ง ๆ ผนวกกับลักษณะภายในตัวบุคคล (Magnusson & Endler, 1977)

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. สถาบันครอบครัวและสถานศึกษาเป็นกลไกหลักในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐควรปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียนด้านความเป็นพลเมืองที่เน้นภาคปฏิบัติมากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับประสบการณ์ตรงในการเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว รวมถึงเปิดโอกาสให้สถาบันครอบครัว สถาบันทางศาสนา และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งถือเป็นช่วงวัยในการสร้างรากฐานความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว

2. หน่วยงานภาครัฐควรมีการให้ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวกับประชาชนทุกช่วงวัย เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าประชาชนยังมีความรู้ความเข้าใจความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวในระดับต่ำ โดยใช้ช่องทางการสื่อสารประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายและสามารถเข้าถึงได้ทุกช่วงวัย และสร้างความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดสรรงบประมาณเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรม/โครงการให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วม

3. หน่วยงานภาครัฐต้องเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงเครือข่ายในพื้นที่เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว โดยสนับสนุนการทำงานร่วมกันของเครือข่ายและภาคส่วนต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาในพื้นที่ ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ตระหนักถึงความรับผิดชอบในสังคมและเกิดเป็นจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองที่ดี

4. รูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้มีความเป็นมาตรฐานสามารถนำไปใช้ได้กับประชาชนในทุกช่วงวัย

บรรณานุกรม

- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2559). **โมเดลประเทศไทย 4.0 พลิกความคิด**. หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ. สืบค้นวันที่ 12 ธันวาคม 2559 จาก <http://www.thansettakij.com/2015/08/31/9309>
- พลชนัน นิรมิตรไชยนนท์ และอริศรา เล็กสรรเสริญ. **การพุ่มพักผู้นำรุ่นต่อไปเพื่อขับเคลื่อนอนาคตของประเทศไทยด้วยภาวะผู้นำกระบวนทัศน์ใหม่**. วารสารสหศาสตร์. 16 (2), มกราคม-ธันวาคม 2559. หน้า 5-31.
- กฤตภา พัชรรานนท์ และบัลลังก์ โรหิตเสถียร. (2557). **ข่าวสำนักงานรัฐมนตรี 148/2557: การชูหลักสูตรประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง เพิ่มสำนึกรักชาติ**. สืบค้นวันที่ 12 ธันวาคม 2559 จาก <http://www.moe.go.th/websm/2014/jun/148.html>
- งามตา วรินทร์านนท์. **เอกสารคำสอนวิชา วป 581 การถ่ายทอดทางสังคมกับพัฒนาการของมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2545.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). **การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education): พัฒนาการเมืองไทยโดยสร้างประชาธิปไตยที่คน**. (เอกสารประกอบการบรรยายการประชุม คณะอนุกรรมการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของรัฐบาล และเสริมสร้างความเข้มแข็งพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ครั้งที่ 2/2555 11 ธันวาคม 2555).
- ฤชาดา เทพยากุล. **การศึกษาวิชาความเป็นพลเมือง (Citizenship Education)**. วารสารเรียนรู้ประชาธิปไตย. 3 (9), มกราคม-มีนาคม 2554. หน้า 3.
- ศรัณยู หมั่นทรัพย์. (2550). **การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง: ฐานรากของการเมืองภาคพลเมือง**. วารสารสถาบันพระปกเกล้า. 6 (2):, เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม. หน้า 101-115.
- สถาบันพระปกเกล้า. **เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 13 ประจำปี 2554 เล่ม 2 ความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตยไทย**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, 2555.
- Alsop, R. **The Trophy Kids Grown Up: How the Millennial Generation Is Shaking Up the Workplace**. San Francisco: Jossey-Bass. Better, 2008.
- Berns, R.M. **Child, Family, School, Community: Socialization and Support**. Belmont, CA: Thompson Higher Education, 2007.
- Cogan, J., and Derricott, R.. **Citizenship for the 21st Century: An International Perspective on Education**. London: Kogan Page, 1998.
- Greenberg, E. **Generation WE**. Emeryville, CA: Pachatusan, 2008.
- Magnusson, D., & Endler, N. (1977). **Personality at the crossroads: Current issues in interactional psychology**. Hillsdale, N.J.: Erlbaum.
- PWC. (2013). **PwC's NextGen: A global generational study**. Retrieved December 11, 2016 from http://www.pwc.com/en_GX/gx/hr-management-services/pdf/pwc-nextgen-study-2013.pdf.
- Westheimer, J. and Kahne, J. **What Kind of Citizen: The Politics of Educating for Democracy**. American Educational Research Journal. 41 (2), summer 2004. pp. 237-269.